

DOI: <https://doi.org/10.15407/np.59.298>

УДК 80:930.2

Андрій Шаповал,

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник,

ORCID 0000-0003-1188-5142,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Просп. Голосіївський, 3, Київ, 03039, Україна

e-mail: Shai196@ukr.net

**ДІЯЛЬНІСТЬ Д. І. АБРАМОВИЧА
В КОМІСІЇ ДАВНЬОГО УКРАЇНСЬКОГО ПИСЬМЕНСТВА
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ НАУК
ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ЕПІСТОЛЯРНИХ ДОКУМЕНТІВ**

У статті на основі аналізу епістолярної спадщини українських вчених відображена наукова співпраця історика літератури і мови, археографа та палеографа Д. І. Абрамовича з Всеукраїнською академією наук. Джерелом дослідження стали епістолярні документи українських філологів і славістів Д. І. Абрамовича, В. М. Перетца і О. А. Назаревського, що відклялося у фондах Інституту рукопису та Інституту архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Особливу увагу звернено на діяльність Д. І. Абрамовича в Комісії давнього українського письменства Всеукраїнської академії наук та його роботу над «Киево-Печерським патериком». Висвітлено співпрацю вченого з іншими установами Всеукраїнської академії наук, зокрема Товариством дослідників української історії, письменства та мови у Ленінграді, Комісією для складання біографічного словника діячів України Всеукраїнської академії наук, журналом «Україна».

Ключові слова: Д. І. Абрамович, В. М. Перетц, епістолярні документи, славістика, філологія, Всеукраїнська академія наук, Комісія давнього українського письменства.

Дослідження епістолярної спадщини українських філологів, зокрема дослідника давньої української літератури, академіка Петербурзької (з 1914) та Всеукраїнської (з 1919) академії наук Володими-

ра Миколайовича Перетца (1870–1935) і літературознавця та бібліографа Олександра Адріановича Назаревського (1887–1977) дає можливість розширити знання про діяльність та наукову творчість вітчизняних філологів і славістів наприкінці XIX – у першій третині XX ст. Одним із найавторитетніших представників філологічної науки зазначеного періоду був історик української та російської літератур і мов, літературознавець, археограф, палеограф, член-кореспондент Російської академії наук (з 1921) Дмитро Іванович Абрамович (1873–1955), який досліджував пам'ятки давньої української літератури, а у 20–30-ті роки XX ст. активно співпрацював з науковими установами Всеукраїнської академії наук (далі – ВУАН), зокрема Комісією давнього українського письменства ВУАН, ініціатором створення і керівником якої був В. М. Перетц.

У фонді Інституту рукопису Національної академії наук імені В. І. Вернадського (далі – ІР НБУВ) № X «Всеукраїнська академія наук (ВУАН)» відкриті листи Д. І. Абрамовича, які вчений, як позаштатний співробітник Комісії давнього українського письменства ВУАН, протягом 21 вересня 1929 р. – 15 лютого 1931 р. надсилав голові Комісії, академіку ВУАН В. М. Перетцу. У фондах ІР та Інституту архівознавства (далі – ІА) НБУВ зберігаються листи В. М. Перетца до неодмінного секретаря ВУАН і голови Історично-філологічного відділу ВУАН Агатангела Юхимовича Кримського (1871–1942) й вченого секретаря Історично-філологічного відділу ВУАН Сергія Олександровича Єфремова (1876–1939) та листування В. М. Перетца з вченим секретарем Комісії О. А. Назаревським, де, крім іншого, йдеться про діяльність Д. І. Абрамовича в Комісії давнього українського письменства ВУАН.

Аналіз епістолярних документів дає змогу реконструювати співпрацю Д. І. Абрамовича з Комісією давнього українського письменства ВУАН, яку лише фрагментарно відображено у декількох публікаціях [1; 2; 19; 20; 22; 23]. Отже, висвітлення діяльності Д. І. Абрамовича в Комісії давнього українського письменства ВУАН на основі аналізу епістолярної спадщини вчених ВУАН є завданням цієї статті.

Перш ніж перейти до реконструкції співпраці Д. І. Абрамовича з

Комісією давнього українського письменства ВУАН, наведемо основні віхи життя та діяльності вченого.

Народився Д. І. Абрамович 7 серпня 1873 р. у м. Гулевичі (нині – с. Гулівка Ковельського р-ну Волинської обл.) у сім'ї священика. Закінчив Мелецьке духовне училище, Волинську духовну семінарію і Санкт-Петербурзьку духовну академію (1897).

Навчаючись в Санкт-Петербурзькій духовній академії, написав першу свою наукову працю «До питання про джерела Нестерова «Життя преподобного Нестора Печерського», яка стала основою його магістерської дисертації «Дослідження про Києво-Печерський патерик як історико-літературну пам'ятку» (1902). Д. І. Абрамович протягом багатьох років досліджував Києво-Печерський Патерик, а у 1911 р завдяки його зусиллям було здійснено наукове видання пам'ятки під егідою Археографічної комісії Санкт-Петербурзької академії наук.

Закінчивши Санкт-Петербурзьку духовну академію, Д. І. Абрамович, як професорський стипендіат кафедри російської та старослов'янської мов цієї академії, продовжив філологічне навчання у Санкт-Петербурзькому університеті й Археологічному інституті, де слухав лекції О. О. Шахматова, О. І. Соболевського, О. М. Веселовського, В. І. Ламанського та ін. Отримавши ґрунтовну філологічну освіту, Д. І. Абрамович викладав історію російської літератури і мови, старослов'янську мову, палеографію у середніх і вищих навчальних закладах. Протягом 1903–1909 рр. він очолював кафедру російської та старослов'янських мов Санкт-Петербурзької духовної академії, звідки його за розпорядженням Святійшого Синоду було звільнено за політичну неблагонадійність і політично-шкідливі спрямування у викладанні історії російської літератури. Згодом Д. І. Абрамович викладав на Вищих (Бестужевських) жіночих курсах (1909–1919), Вищих педагогічних курсах Товариства експериментальної педагогіки (з 1919), у Петроградському (Ленінградському) державному університеті (1919–1927), Археологічному інституті (з 1920), Смоленському педагогічному інституті (1939–1941) й Вільнюському державному університеті (1945–1955).

Упродовж 1910–1927 рр. Д. І. Абрамович працював у Рукописно-

му відділенні Публічної бібліотеки в Санкт-Петербурзі (Ленінграді) на посадах помічника завідувача читальним залом (1910–1911), старшого помічника бібліотекара (1911–1917), бібліотекара (1917–1920), завідувача Рукописним фондом і головного бібліотекара (1920–1927).

З 1919 р. учений – дійсний член Науково-дослідного інституту порівняльної історії мови й літератури Заходу та Сходу при Петроградському (Ленінградському) державному університеті, де він був керівником груп слов'янсько-візантійської та російської літератури XIX ст.

Д. І. Абрамович досліджував питання історії української та російської літератур, головно давньої, історії української й російської мов, старослов'янської мови, палеографії, джерелознавства, історії філологічної науки тощо. Він є автором близька 200 наукових праць.

У 1921 р. Д. І. Абрамовича обрано членом-кореспондентом Російської академії наук по Відділенню російської мови і словесності. Вчений також був дійсним членом Товариства шанувальників давнього письменства та Російського бібліологічного товариства.

У 1927 р. Д. І. Абрамовича заарештували у зв'язку із звинуваченням у приналежності до підпільної контрреволюційної монархічної організації та засудили терміном на п'ять років. Своє покарання вчений відбував у Соловецькому таборі особливого призначення («Кремль», розташовувався на території кремля Соловецького монастиря), де виконував обов'язки вчителя школи (1927), що діяла всередині кремля Соловецького монастиря, та вченого-хранителя історико-археологічного відділу музею Соловецького товариства краєзнавців (1927–1928). Навесні 1928 р. Д. І. Абрамович був звільнений з обмеженням в правах.

З утворенням ВУАН Д. І. Абрамович активно співпрацював з установами Історико-філологічного відділення української академії. У 1921 р. він разом з В. М. Перетцем, В. І. Вернадським, А. Я. Лященком та ін. став засновником (членом-фундатором) Товариства прихильників (з 1923 р. – дослідників) української історії, письменства та мови, яке в 1923 р. увійшло до складу ВУАН на правах спеціальної наукової комісії для виконання наукових доручень у Петрограді (Ленінграді). У рамках роботи Товариства Д. І. Абрамович досліджував історію давнього слов'яно-руського прологу в Україні та Росії й

листування українських діячів XIX ст. Учений підготував і виголосив низку наукових доповідей на засіданнях членів Товариства, як-от: «Кутейнинське видання 1637 р. «Історії про Варлаама та Йоасафа» (1924), «Загадкове свідоцтво про переклад «Історії про Варлаама та Йоасафа» з індійської мови» (1925), «Листування М. І. Костомарова з А. Д. Блудовою» (1926), «Повість про Варлаама та Йоасафа в перекладі князя А. М. Курбського» (1927).

Д. І. Абрамович співпрацював і з науковим журналом «Україна», який протягом 1924–1932 рр. виходив як орган Історичної секції ВУАН під загальною редакцією голови секції, академіка ВУАН М. С. Грушевського. На шпальтах цього українознавчого часопису вчений опублікував дві статті «З листування М. І. Костомарова з графинею А. Д. Блудовою» (1926 р., кн. 5) і «З листування М. П. Драгоманова з О. С. Суворіним» (1927 р., кн. 4) та низку рецензій.

Цікаво, що гонорар за публікацію статей у журналі «Україна», Д. І. Абрамович отримав уже перебуваючи у Соловецькому таборі. У фонді № X IP НБУВ зберігаються листи від авторів статей часопису «Україна», серед яких відклалися і дві листівки Д. І. Абрамовича, які він надіслав 29 грудня 1927 р. і 5 березня 1928 р. із Соловків до Києва, сповіщаючи редакцію «України» про отримання гонорару та відбитків статей [15, арк. 1 зв.].

Відбувши заслання на Соловках, Д. І. Абрамович оселився в Ніжині, де працював співробітником Центральної бібліотеки міста. Облаштувавшись в Україні, Д. І. Абрамович поновив співпрацю з ВУАН. З листів академіка ВУАН К. В. Харламповича, який теж не оминув репресій і після заслання мешкав у Ніжині, до очільника Комісії ВУАН для складання біографічного словника діячів України М. М. Могілянського знаємо, що Д. І. Абрамович досить активно співпрацював з цією комісією. Через К. В. Харламповича він надіслав до неї десять статей про українських діячів, зокрема, як дослідник Києво-Печерського патерика, про Антонія Печерського, Агапіта лікаря Печерського, Аліпія іконописця Печерського, ігумена Києво-Печерського монастиря Акіндіна, Афанасія затворника Печерського, Арефа чорноризця, Святого Акакія, Арсенія Тверського, а також про філологів В. П. Адріанову-Перетц і О. С. Архангельського [18,

с. 192–196]. У листі від 2 червня 1929 р. К. В. Харлампович констатував, що Д. І. Абрамович у Ніжині розгорнув «посилену науково-літературну діяльність» [18, с. 194]. К. В. Харлампович підготував й статтю про самого Д. І. Абрамовича для «Біографічного словника діячів України» [5; 19, с. 305–308].

Продовжив співпрацю Д. І. Абрамович і з журналом «Україна», на шпальтах якого протягом 1928–1930 рр. опублікував 10 рецензій на дослідження М. С. Грушевського, П. О. Лаврова, М. К. Нікольського, І. І. Огієнка, низку розвідок про «Слова о полку Ігоревім», які були підготовлені Д. В. Айналовим, М. К. Грунським, В. М. Перетцем, В. Ф. Ржигою та М. В. Шляковим, польський переклад «Слова о полку Ігоревім», зроблений поетом Юліаном Тувімом з передмовою академіка Польської й Петербурзької академії наук О. Брюкнера, збірник статей на пошану академіка О. І. Соболевського, що вийшов під редакцією В. М. Перетца, 146 том «Записок Наукового товариства імені Шевченка» тощо.

Активно працював Д. І. Абрамович і в Комісії давнього українського письменства ВУАН, що розпочала свою роботу в листопаді 1927 р.

Варто декілька слів сказати про історію створення та діяльність Комісії давнього українського письменства ВУАН. Ініціатором заснування Комісії був академік ВУАН В. М. Перетц, який 26 жовтня 1927 р. у доповідній записці до Історично-філологічного відділу ВУАН обґрунтував необхідність її створення, зазначивши, що пам'ятки давнього українського письменства охоплюють майже вісім століть і відбивають увесь хід культурного та художнього розвитку українського народу, а вивчення давньої української літератури, розшук, збереження та видання пам'яток давнього письменства проводилися надзвичайно «мляво». Дуже мало було й фахівців, підготовлених до наукового дослідження та видання пам'яток давньої літератури, а їхня діяльність ніким не координувалася. Зважаючи на це, В. М. Перетц запропонував створити спеціальну комісію ВУАН, яка б об'єднала дослідників у галузі давнього українського письменства та спрямувала їхню наукову діяльність [6].

Пропозиція В. М. Перетца про створення Комісії давнього українського письменства ВУАН 17 листопада 1927 р. була схвалена Історично-філологічним відділом, а 5 грудня того ж року Спільним зібранням ВУАН. 24 листопада 1927 р. відбулося перше організаційне засідання Комісії, на якому було обрано керівництво Комісії та визначено основні напрями її діяльності. Головою Комісії обрали В. М. Перетца, заступником голови – С. І. Масловою, секретарем – О. А. Назаревського [7]. Комісія своїми завданнями ставила виявлення в книгозбірнях, архівосховищах і музеях Києва, Москви, Ленінграда та інших містах України, Росії й Білорусі пам'яток української літератури XI–XVIII ст., проведення обліку українських рукописів і стародруків, дослідження та визначення їхньої наукової вартості, а також підготовку до друку й видання пам'яток давнього українського письменства.

Регулярно проводилися засідання Комісії давнього українського письменства ВУАН як організаційні (закриті), так і наукові (відкриті, публічні), на яких зачитувалися та обговорювалися підготовлені її членами наукові доповіді. Комісія мала й своє видання – «Пам'ятки мови та письменства давньої України», – що окремою серією виходило у збірниках Історично-філологічного відділу ВУАН. Зокрема, в 1928 р. у рамках цієї серії побачили світ «Україно-руські пам'ятки XI–XVIII вв. про князів Бориса та Гліба», які підготував С. О. Бугославський.

В. М. Перетц мав намір під егідою Комісії давнього українського письменства ВУАН видати й Києво-Печерський патерик. У рамках наукової експедиції, які здійснювали члени Комісії в пошуках українських рукописів і стародруків, він приїздив до Ніжина [16, арк. 3], де, ймовірно, зустрічався з Д. І. Абрамовичем. В. М. Перетц цінував Дмитра Івановича як висококваліфікованого філолога і дослідника Києво-Печерського патерика та прагнув його залучити до співпраці з Комісією.

10 листопада 1928 р. В. М. Перетц у листі до вченого секретаря Історично-філологічного відділу ВУАН С. О. Єфремова писав: «Наша Комісія давн[ього] письм[енства] має намір видати Печерський Патерик; є добрий співробітник, великий знавець цього твору, проф[есор]

Дм[итро] Ів[анович] Абрамович, що тепер мешкає в Ніжині (Липорбиська 21). Він майже нічого не може заробити там. Тому, щоб зазначене вище видання могло здійснитися, треба Дм[итра] Ів[ановича] підтримувати, себто платити йому за підготовлені роботи, приблизно хоч 10–12 карб[ованців] за аркуш друку. На Комісію асигновано приблизно 1400 карб[ованців] – на операц[ійні] витрати. Було б дуже баженим щоб з цієї суми Дм[итро] Іванович одержав авансом карб[ованців] 300–400, решту виплатимо пізніше. Але зараз йому дуже потрібні гроші. До цього додаю, що добре відомий Вам конкурент з Універмаг'у може перехопити його і наша Ком[ісія] втратить такого корисного співробітника. Це я Вам пишу неофіційно. Прошу висловитись також з приводу моєї ідеї: чи не можна б було представити Дм[итра] Ів[ановича] на постійного члена Комісії? А при нагоді – і на штатного?» [4, арк. 32–32 зв.].

Варто пояснити, що тоді В. М. Перетц і М. С. Грушевський конкурували щодо публікації пам'яток давньої української літератури й між ними велася боротьба за співробітників-фахівців з історії української літератури. Так, Комісію давнього українського письменства ВУАН влітку 1928 р. покинув літературознавець С. Ю. Гаєвський, перейшовши працювати до М. С. Грушевського. Саме М. С. Грушевського В. М. Перетц у листі до С. О. Єфремова назвав «конкурентом з Універмаг'у», адже Михайло Сергійович, очолюючи декілька комісій ВУАН і працюючи над численними науковими проектами, намагався об'єднати навколо себе якомога більше фахівців різного профілю, сплачуючи їм щедрі гонорари. Володимир Миколайович у листі до А. Ю. Кримського, аналізуючи дії М. С. Грушевського, зауважив, що «він може давати гроші кому завгодно, не питаючи нікого, та припиняти ці видачі зі своєї волі. Для мене цікавий цей факт, як підтвердження того, що М[ихайло] С[ергійович] має намір продовжувати дублювання академічних комісій та набирати собі для цього співробітників. Якщо ж вони виявляються здатними працювати і в іншому напрямі – піднімає на них гоніння» [3, с. 190].

Саме за Д. І. Абрамовича, як талановитого дослідника давньоукраїнської літератури, велася боротьба між М. С. Грушевським і В. М. Перетцем. Ще в серпні 1928 р. М. С. Грушевський запропону-

вав Дмитру Івановичу дослідити для Комісії старої історії України ВУАН «Чет'ї Мінеї» Дмитра Ростовського та підготувати для часопису «Україна» низку рецензій і протягом трьох місяців надсилав йому «щедрий аванс», загальна сума якого склала 160 крб. Крім вище вказаних рецензій Д. І. Абрамовича, які опублікував журнал «Україна», побачили світ розвідки вченого «Повість про Варлаама і Йоасафа в Чет'їх Мінеях Дмитра Ростовського» («Ювілейний збірник на пошану академіка М. С. Грушевського», 1928 р.) і «Літописні джерела Чет'їх Міней Дмитра Ростовського» («Науковий збірник історичної секції ВУАН», 1929 р.). Але дізнавшись про зарахування Д. І. Абрамовича до складу членів Комісії давнього українського письменства ВУАН, М. С. Грушевський у надісланому Дмитру Івановичу листі висловив щодо цього своє невдоволення та відмовився матеріально підтримувати вченого.

Співпраця з М. С. Грушевським справила на Д. І. Абрамовича «надзвичайно гнітюче враження», йому було не зрозуміло, чому науковці не можуть одночасно працювати в двох академічних комісіях [3, с. 193–194]. В. М. Перетц, оповідаючи А. Ю. Кримському про тодішній матеріальний стан Д. І. Абрамовича, зауважив, що Дмитро Іванович «дуже скромна і чесна до наївності людина і ніяк, мабуть, не може переварити обіди, нанесені йому», та виступив за надання Дмитру Івановичу негайної грошової допомоги [3, с. 190].

Історія з Д. І. Абрамовичем справила гнітюче враження й на інших співробітників Комісії давнього українського письменства ВУАН. Про її перебіг і настрої вчених дізнаємося з листа секретаря Комісії О. А. Назаревського до В. М. Перетца від 3 грудня 1928 р.: «З Абрамов[ичем] вийшло щось незрозуміле: виявляється, він працює у Гр[ушевсько]го (це ще не погано) і, начебто, над тим же сюжетом (це вже з рук геть)! Принаймні, С. О. [Сфремов] так зрозумів слова Гр[ушевсько]го на засіданні. С. О. того ж дня написав Вам; імовірно, Ви вже написали Абр[амови]чу, який в той же час надіслав *cuticulum*, очевидно, бажав працювати і з нами... На нас всіх ця нова історія справила дуже тяжке враження: невже Г[рушевський] буде перехоплювати і співробітників, і матеріал для роботи?» [11, арк. 1–1 зв.].

Д. І. Абрамович почав роботу в Комісії давнього українського письменства ВУАН 30 листопада 1928 р. як позаштатний співробітник [15, арк. 2]. За домовленістю з В. М. Перетцем, він мав підготувати нове видання «Києво-Печерського патерика», адже перше видання джерела, здійснене ним у 1911 р. невеликим накладом, на той час вже розійшлося. Планувалося, що друге видання «Києво-Печерського патерика» Д. І. Абрамович доповнить новими матеріалами, скориставшись віднайденими Ніжинським і Лаврським рукописами. Зі свого боку В. М. Перетц наполегливо клопотався перед керівництвом ВУАН про матеріальне забезпечення Д. І. Абрамовича, оскільки, як зазначив Володимир Миколайович у листі до А. Ю. Кримського від 20 грудня 1928 р., «завдання, йому доручене, вельми важливе та відповідальне і сам він – неабиякий знавець свого предмета» [3, с. 189–190].

За рік роботи рукописи було опрацьовано і 13 грудня 1929 р. Д. І. Абрамович повідомив В. М. Перетца, що «останні сторінки тексту Печерського Патерика відправлені до Києва... і укладені до сейфу для рукописів в приміщенні видавництва» [9, арк. 1]. На початку січня 1930 р. академік і секретар Історично-філологічного відділу ВУАН М. І. Яворський розпорядився про друк «Києво-Печерського патерика», оскільки він у порівнянні з іншими пам'ятками давнього письменства містив «матеріал, що був цікавий для більш широких кіл (не лише літ[ерато]рів, але й істориків та ін.)» [12, арк. 1–1 зв.].

У своїх листах О. А. Назаревський інформував В. М. Перетцу, що одне з наукових засідань Комісія давнього українського письменства ВУАН вирішила присвятити «Києво-Печерському патерику» [13, арк. 2 зв.; 14, арк. 2]. Це засідання відбулося 28 березня 1930 р., на якому заслухали доповіді Д. І. Абрамовича «До питання про джерела друкованого слов'янського Патерика (Київ, 1661)» і П. М. Попова «Видання Печерського патерика XVIII–XX ст.». На наукових засіданнях Комісії Д. І. Абрамович виголосив ще декілька доповідей, зокрема «До історії літературних пам'яток XVII в.» (28.02.1930 р.) та «Збірник» Святослава 1076 р. і патерики» (24.06.1930 р.) [17, арк. 16]. Додамо, що останню доповідь Д. І. Абрамович опублікував у «Науковому збірнику Ленінградського товариства дослідників української історії, письменства та мови» (Т. III, 1931).

Підготовлений Д. І. Абрамовичем «Києво-Печерський патерик» побачив світ у 1931 р. як четвертий том «Пам'яток мови та письменства давньої України» Комісії давнього українського письменства ВУАН. Пам'ятка була видана за Касіанівською редакцією 1462 р. в українських списках 1553–1554 рр. Голова Комісії В. М. Перетц у вступному слові від редакції наголосив, що «Києво-Печерський патерик» до друку підготував заслужений спеціаліст, який багато років працював над видатною історико-літературною пам'яткою України [21]. Маємо бажання ще навести слова відомого літературознавця В. І. Кречотеня, який з приводу видання в 1931 р. «Києво-Печерського патерика» зазначив, що це була «помітна віха української та й усієї східнослов'янської філологічної науки. Праця, котра уприслужила для подальшого вивчення основний текст однієї з вершин давньоруського письменства, твору, якому судилося тривале життя в східнослов'янських культурах аж по наші дні включно. До того ж цю складну роботу здійснив першокласний знавець предмета і досвідчений медієвіст-текстолог, вихованець академіка О. О. Шахмагова Д. І. Абрамович» [20, с. 270–271].

Д. І. Абрамовича цікавили й інші наукові проекти. Своїми задумами вчений поділився з В. М. Перетцем у листі від 21 вересня 1929 р., зокрема, він зазначив: «Після деяких роздумів вирішив звернутися до Вас – за порадою, а може бути і за сприянням. Досить давно і з різних приводів займаючись літописними повістями XI–XIII ст., я все більш і більш переконаюся в необхідності окремого видання цих пам'яток за усіма відомими редакціями і списками» [8, арк. 1]. Проте сподівання Д. І. Абрамовича на Комісію давнього українського письменства ВУАН не справилися, від 1929 р. вона діяла як Комісія для видавання та вивчення пам'яток українського письменства та торговельного капіталу, а у 1931 р. її було віднесено до складу установ Соціально-економічного відділу ВУАН. З посиленням тоталітарного режиму в країні та партійного впливу на ВУАН згустилися хмари і над головою В. М. Перетца. Тому й домогтися позитивного рішення щодо запропонованого Д. І. Абрамовичем масштабного проекту йому було важко.

У листах Д. І. Абрамовича до В. М. Перетца також обговорювалися

питання підготовки до друку «Ізборника Святослава 1076 р.», який був у планах видання Комісії давнього українського письменства ВУАН. Дослідити текст пам'ятки та написати передмову до видання мав Д. І. Абрамович. З його листа до В. М. Перетца від 15 лютого 1931 р. видно, що робота над «Ізборником Святослава 1076 р.» захопила Дмитра Івановича, він відшукував і студіював широке коло джерел, аби краще вивчити пам'ятку, продумував як краще подати коментарі до її тексту, розмірковував над формою, структурою та довідковим апаратом видання тощо. Помічником, порадником і координатором у його роботі був В. М. Перетц. Наведемо уривок з листа, що розкриває творчу лабораторію вченого. «Що стосується Ізборника 1076 р., – звітував Д. І. Абрамович, – то в даний час я студію вибірки із [Бен-]Сіраха. В яку остаточну форму вил'ється моя робота – для мене і самого ще не цілком ясно. Мабуть крім загального огляду джерел, доведеться дати цілий ряд приміток до окремих місць тексту. Матеріалу вже досить багато, і при тому дуже цінного в різному плані. Приходить мені думка і про словник – такого типу, як у виданнях [В.] Погорелова, [С. М.] Север'янова, [В.] Ягича. Дуже хотілось би знати Вашу думку з цього приводу» [10, арк. 1–1 зв.]. Проте й цей проект спочатку із-за браку коштів, а потім припиненням діяльності Комісії реалізувати вченим не вдалося.

Отже, аналіз епістолярної спадщини таких вчених ВУАН як Д. І. Абрамович, В. М. Перетц і О. О. Назаревський дає змогу розширити наші знання про наукову діяльність українських філологів і славістів у 20–30-ті рр. ХХ ст. та їхню співпрацю з установами ВУАН. Зокрема, в епістолярних документах відображена подвижницька діяльність яскравого українського філолога-славіста Д. І. Абрамовича, який зробив значний внесок у дослідження видатних пам'яток давньої української літератури.

Список використаних джерел

1. *Василіук О. Д.* Листи В. Перетца до А. Кримського у фондах Інституту рукопису НБУВ / О. Д. Василіук // Східний світ. – Київ, 2010. – № 3. – С. 5–9.
2. *Зозуля С. Ю.* Ніжинські контакти академіка Агатангела Кримського (за матеріалами епістолярної спадщини вченого) / С. Ю. Зозуля // Ніжинська старовина. – Київ, 2008. – Вип. 6 (9). – С. 27–35.

3. Епістолярна спадщина Агатангела Кримського (1890–1941 рр.): в 2 т. / Редкол.: Л. В. Матвєєва (гол. ред.) та ін.; НАН України, Інститут сходознавства ім. А. Кримського. – Київ, 2005. – Т. 2: 1918–1941. – 358 с.

4. ІА НБУВ, ф. 257, оп. 5, спр. 77, арк. 1–39 зв.

5. ІР НБУВ, ф. X, од. зб. 6474, арк. 1–7.

6. ІР НБУВ, ф. X, од. зб. 12438, арк. 1–1 зв.

7. ІР НБУВ, ф. X, од. зб. 12454, арк. 1.

8. ІР НБУВ, ф. X, од. зб. 12486, арк. 1–1 зв.

9. ІР НБУВ, ф. X, од. зб. 12488, арк. 1–2.

10. ІР НБУВ, ф. X, од. зб. 12489, арк. 1–2 зв.

11. ІР НБУВ, ф. X, од. зб. 12502, арк. 1–1 зв.

12. ІР НБУВ, ф. X, од. зб. 12521, арк. 1–2 зв.

13. ІР НБУВ, ф. X, од. зб. 12530, арк. 1–2 зв.

14. ІР НБУВ, ф. X, од. зб. 12531, арк. 1–2 зв.

15. ІР НБУВ, ф. X, од. зб. 15427, арк. 1–2 зв.

16. ІР НБУВ, ф. X, од. зб. 18696, арк. 1–4.

17. ІР НБУВ, ф. 285, од. зб. 1622, арк. 1–42.

18. *Каран Д.* Діяльність Постійної комісії для складання біографічного словника українських діячів у контексті епістолярної спадщини К. В. Харламповича / Д. Каран // Студії з архівної справи та документознавства. – Київ, 2004. – Т. 11. – С. 188–204.

19. *Корнієнко В.* Дмитро Абрамович та його неопублікована праця з історії української літератури XVIII ст. / В. Корнієнко // Славистична збірка. – 2015. – Вип. 1. – С. 303–316.

20. *Крекотень В. І.* «Золота книга» українського письменного люду / В. І. Крекотень // Абрамович Д. І. Києво-Печерський патерик. Репринтне видання. – Київ: Час, 1991. – С. 270 – 278.

21. [Перетц В. М.] Від редакції / В. М. Перетц // Абрамович Д. І. Києво-Печерський патерик (вступ, текст, примітки). – Київ: ВУАН, 1931. – С. I–VIII.

22. *Шаповал А. І.* Епістолярна спадщина академіка В. М. Перетца у фондах Інституту архівознавства Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського / А. І. Шаповал // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – Київ, 2016. – Вип. 44. – С. 668–683.

23. *Шаповал А. І.* Співпраця академіка В. М. Перетца з вченими Ніжина (за епістолярними матеріалами) / А. І. Шаповал // Ніжинська старовина. – Ніжин; Київ, 2018. – Вип. 25 (28). – С. 73–82.

References

1. Vasyliuk, O. D. (2010). Lysty V. Perettsa do A. Krymskoho u fondakh Instytutu rukopysu NBUV [Volodymyr Peretts's letters to Agathangel Krymsky in the funds of Institute of Manuscript of the VNLU]. *Schdnyi svit-The World of rhe Orient*, 3, 5-9. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
2. Zozulia, S. Yu. (2008). Nizhynski kontakty akademika Ahatanhela Krymskoho (za materialamy epistoliarnoi spadshchyny vchenoho) [Contacts in Nizhin the academician Agatangel Krymskogo (on materials of epistolary heritage of the scientist)]. *Nizhynska starovyyna-Nizhyn old*, 6 (9), 27-35. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
3. Matvieieva, L. V. (2005). Epistoliarna spadshchyna Ahatanhela Krymskoho (1890-1941 rr.) [Epistolary heritage of Agatangel Krymsky (1890-1941)]. 2: 1918-1941. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
4. Fond 257, Inventory 5. Unit 77. Institute of Archival Studies, Kyiv, Ukraine [In Ukrainian].
5. Fond 10, Unit 6474. Institute of Manuscript, Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
6. Fond 10, Unit 12438. Institute of Manuscript, Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
7. Fond 10, Unit 12454. Institute of Manuscript, Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
8. Fond 10, Unit 12486. Institute of Manuscript, Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
9. Fond 10, Unit 12488. Institute of Manuscript, Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
10. Fond 10, Unit 12489. Institute of Manuscript, Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
11. Fond 10, Unit 12502. Institute of Manuscript, Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
12. Fond 10, Unit 12521. Institute of Manuscript, Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
13. Fond 10, Unit 12530. Institute of Manuscript, Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
14. Fond 10, Unit 12531. Institute of Manuscript, Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
15. Fond 10, Unit 15487. Institute of Manuscript, Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
16. Fond 10, Unit 18696. Institute of Manuscript, Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
17. Fond 285, Unit 1622. Institute of Manuscript, Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
18. Karan, D. (2004). Diiainist Postiinoi komisii dlia skladannia biohrafichnoho slovnyka ukrainskykh diiachiv u konteksti epistoliarnoi spadshchyny K. V. Kharlampovycha [Activity of the Constant commission on drawing up the biographic dictionary of the Ukrainian figures in the context of epistolary heritage of K. V. Harlampovich]. *Studii z arkhivnoi spravy ta dokumentoznavstva-Studios from archival affairs and record keeping*, 11, 188-204. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].
19. Korniienko, V. (2015). Dmytro Abramovych ta yoho neopublikovana pratsia z istorii ukrainskoi literatury XVIII st. [Dmitrii Abramovich and his unpublished work from history of the Ukrainian literature of the 18th century]. *Slavistychna zbirka-Slavic collection*, 1, 303-316. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

20. Krekoten, V. I. (1991). "Zolota knyha" ukrainskoho pysmennoho liudu [The "Golden book" of the Ukrainian writing people]. *Kyievo-Pecherskyi pateryk. Reprintne vydannia-Kyiv Pechersk patericon*. Reprint edition, 270-278. Kyiv, Ukraine: Chas [In Ukrainian].

21. Peretts, V. M. (1931). In Abramovych, D. Kyievo-Pecherskyi pateryk (vstup, tekst, prymitky) [Kyiv Pechersk patericon (introduction, text, notes)]. I-VIII. Kyiv, Ukraine: VUAN. [In Ukrainian].

22. Shapoval, A. I. (2016). Epistoliarna spadshchyna akademika V. M. Perettsa u fondakh Instytutu arkhivoznavstva Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho [Epistolary heritage of academician V. M. Peretts in the funds of the Institute of Archival Studies of Vernadsky National Library of Ukraine]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho*, 44, 668-683. Kyiv, Ukraine. [In Ukrainian].

23. Shapoval, A. I. (2018). Spivpratsia akademika V. M. Perettsa z vchenymy Nizhyna (za epistoliarnymy materialamy) [Cooperation of the academician V. M. Peretts with scientists of Nizhyn (on epistolary materials)]. *Nizhynska starovyna-Nizhyn old*, 25 (28), 73-82. Nizhyn; Kyiv. [In Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 04.04.2020 р.

Andrii Shapoval,

Cand. of History., Senior Researcher, ORCID 0000-0003-1188-5142,

V. I. Vernadsky National Library of Ukraine

3, Holosiivskyi ave., Kyiv 03039, Ukraine

e-mail: Shai196@ukr.net

D. I. Abramovych's Activity in the Commission on Old Ukrainian Literature of All-Ukrainian Academy of Sciences through a Prism of Epistolary Documents

In article cooperation of the Ukrainian historian of literature and language, archaeographer and palaeographer D. I. Abramovych with All-Ukrainian Academy of Sciences is displayed on the basis of the analysis of epistolary documents. The letters of the Ukrainian scholars D. I. Abramovych, V. M. Peretts, O. A. Nazarevsky and K. V. Harlampovych which became a source of a research, are stored in collection of Institute of Archival Studies and Institute of Manuscripts of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine. In the article the basic stages of

life and scholar activity of D. I. Abramovych who was an author of near two hundred scientific works, are revealed. The special attention is paid to D. I. Abramovych's activity in the Commission on old Ukrainian literature of All-Ukrainian Academy of Sciences and his work on «The Kyiv Pechersk patericon». Cooperation of the scholar with other institutions of All-Ukrainian Academy of Sciences, such as Society of researchers of the Ukrainian history, literature and language in Leningrad, the Commission of All-Ukrainian Academy of Sciences for drawing up the biographic dictionary of figures of Ukraine, National library of Ukraine, the Ukraine magazine is displayed. Letters reveal close professional cooperation of D. I. Abramovych with such outstanding Ukrainian scholars as V. M. Peretts, M. S. Hrushevsky, O. A. Nazarevsky, K. V. Harlampovych. Academician V. M. Peretts was D. I. Abramovych's main helper and adviser in the latter's activity in Commission on old Ukrainian literature of the All-Ukrainian Academy of Sciences. Activity of the Ukrainian scholars-philologists was directed to research and the academic publication of works of old Ukrainian literature. In the article drawn conclusion about the large achievements of the Ukrainian philologist and slavist D. I. Abramovych in research of prominent works of old Ukrainian literature. Further study of the epistolary documents will allow to open more widely activity of the Ukrainian philologists and slavists in institutions of All-Ukrainian Academy of Sciences.

Keywords: D. I. Abramovych, V. M. Peretts, epistolary documents, scientific cooperation, philology, All-Ukrainian Academy of Sciences.